

ՆԱՐ-ԴՈՍ

Նոր մարդ

aegitas

Նար-Դոս
Նոր սարդ

«Aegitas»

Նար-Դոս

Նոր մարդ / Նար-Դոս — «Aegitas»,

Կյանքի վերջին շրջանում Նար-Դոսը գրել է «Նոր մարդը» (1928) վեպի առանձին հատվածներ: Արձակագիրը փորձում է նախահեղափոխական կյանքը պատկերել նոր լույսի տակ, ցույց տալ այդ կյանքով ապրած մարդկանց հոգեբանությունը: Գրողի ստեղծագործության մեջ հիմնականը մարդն է՝ իր մարդկայնական ու բարոյական հատկություններով: Դրանով է նա կապվում հայ գրականության՝ XIX դ. վերջին եւ մանավանդ XX դ. սկզբին բարձրացրած համամարդկային ընդգրկման հարցերի ու առաջադիմական ձգտումների հետ Նար-Դոսին բնորոշ է արդիականության սուր զգացողությունը, գեղարվեստական վարպետությունը:

Содержание

1	5
2	8
3	10
Конец ознакомительного фрагмента.	11

Նար-Դոս Նոր մարդը

1

(Հատվածներ անավարտ վեպից)

1914 թվի գարնան մի օր առավոտյան ժամը 10-ն էր, որ ծխախոտի գո՛րծարանատեր և բանկի դիրեկտոր Խանբեգյանը, լողարանից նոր ելած, խալաթը հագին, թարմ ու առույգ մտավ սեղանատուն: Մոտ վաթսուն տարեկան բարձրահասակ, բարեկազմ մարդ էր սպիտակ մազերով և խոշոր աչքերի վերև երկու երկարածիգ տգրուկի պես ձգված սև ու խիտ հոնքերով:

Սեղանատանը ոչ ոք չկար: Արծաթյա ինքնատեղ, սեղանի ծայրին պազած, ինչ-որ կասկածելի լռություն էր պահպանում, և Խանբեգյանն զգաց, որ այս անգամ ևս, ինչպես քիչ չէր պատահել կնոջ մահից հետո, կիսասառ թեյ պիտի խմի: Տղան ու աղջիկը վաղուց խմել գնացել էին գիննագին, սեղանը թողնելով ըստ սովորականին ամենամակարգ դրության մեջ: Կինն այդ կողմից չափազանց կարգապահ էր, մաքրասեր և խստապահանջ, և նրա մահից հետո էր, որ այդ անկարգությունը մտել էր նրա տուն, որովհետև չկար այլևս մի եռանդուն, խնամոտ ձեռք, որ ամեն բան կարգադրեր, մաքրեր, տեղավորեր, հին դայակը, որ ջահել հասակից այդ տանն էր մեծացել, արդեն շատ էր պառավել և չէր կարողանում ամեն բանի հասնել, իսկ աղախինը, ծույլ լինելով, ավելի ևս ծուլացել էր տանտիկնոջ մահից հետո և առանց հրամանի ոչնչի չէր ուզում ձեռք տալ: Խանբեգյանը պահում էր նրան միայն իր հավատարմության համար և վախենում էր նոր աղախին վարձել, որ գողություն չանի:

– Խոզեր, կատարյալ խոզեր, – քրթմնջաց Խանբեգյանը որդու և աղջկա հասցեին, մի հրացայտ հայացք ձգելով սեղանի վրա, որի երեսը մի կատարյալ բաբելոնյան խառնակություն էր ներկայացնում, – բաժակ, ափսե, գդալ դանակ, պատառաքաղ, կծած հացի կտորներ, մատիտ, տետրակ, դասագիրք, լրագիր և հայտնի չէ, թե թեյի սեղանի հետ ի՞նչ կապ ունեցող ծամկալներ ու սանրեր, երեսի փոշու տուփ ու բամբակ և օժանելիքի մի սրվակ թափված էին իրար մեջ խառնիխտոն, ցաք ու ցրիվ սփռոցը ամբողջովին ծածկված էր հացի ու պանրի փշրանքով. մի տեղ թերխաշ ձվի կաթիլներ էին թափել, մի տեղ էլ թեյ էին շոտ սովել, որից սպիտակ սփռոցի այդ մասն ամբողջովին դեղնել էր:

– Ո՛ւ, խոզե՛ր, խոզե՛ր, – արտասանեց Խանբեգյանն այս անգամ բարձրաձայն, որպես թե այդ խոզության հեղինակները նստած լինեին սեղանի մոտ, և բարկությունից մինչև անգամ կրճտացրեց ատամները:

Սեղանի անկարգությունը դիտելուց հետո նա ձեռքի ափը դրեց ինքնատեղի փոքի վրա և տեսավ, որ բոլորովին սառն է: Հանկարծ կատաղության այնպիսի պոռթկում զգաց կրծքի մեջ, որ քիչ մնաց բռունցքով տար և ինքնատեղ գլորեր հատակի վրա: Կատաղությամբ լի աչքերը փայլեցնելով, նա վրա ընկավ լամպի տակ հարմարեցրած էլեկտրական զանգակի կոճակին և սեղմեց ավելի ամուր ու ավելի երկար, քան պետք էր: Ու, սպասելով աղախնուն, սկսեց ջղային քայլվածքով անցուդարձ անել սենյակում, անդադար ցնցվելով զսպած կատաղությունից և սկանա հայիտյանքի բառեր թոցնելով բերնից:

Սակայն աղախինն ուշանում էր:

Խանբեգյանի կատաղությունը գագաթնակետին հասավ: Ձեռքերով ու ոտներով դես-դեն շարտելով իր ճանապարհը կտրող աթոռները, եփած խեցգետնի պես կարմրատակած, նորից վեր ընկավ էլեկտրական զանգակի կոճակին և սկսեց սեղմել առաջվանից էլ ավելի ամուր ու երկարատև, միևնույն ժամանակ գոռալով այնպիսի բարձր, խռպոտ ու երկարատև ձայնով, որ կարծես մորթելիս լինեն.

– Դունյա՛... Դունյա՛... Դունյա՛... Դունյա՛շաա՛...

Աղախինը, – թխիկ այտերով, կապույտ աչքերով, շեկ նագերով տասը-տասնհինգ տարեկան մի աղջիկ, – ներս պրծավ վախից սփրթնած, երևի կարծելով, թե պարոնն օգնություն է կանչում:

– Ի՞նչ պատահեց, պարոն, ի՞նչ պատահեց, – կանչեց նա:

Պարոնն իր երկարում եկ հասակով և հրացայտ աչքերով ցցվեց նրա առջև:

– Ա՛յ ինչ, – ասաց նա պինդ սեղմած ատամների միջից և շրը՛փ, – իր երկայն ոսկրոտ ձեռքով մի ապտակ իջեցրեց նրա ձախ այտին: – Ա՛յ ինչ, – կրկնեց առանց շտապելու, և այս անգամ ապտակն իջավ աղախնու աջ այտին, որովհետև ձախը նա իսկույն ծածկեց ձեռքով:

Աղախինն այս անգամ աջ այտն էլ ծածկեց մյուս ձեռքով, մի րոպե լուռ ու ծայր աստիճան ապշած նայեց պարոնի կատաղությունից ցնցվող կարմրատակած երեսին վարից վեր, որովհետև պարոնն իր հասակով գրեթե կիսով չափ բարձր էր նրանից, հետո պռոշ արավ երեխայի պես, աչքերը միանգամից լցվեցին արցունքով, և հանկարծ սկսեց լաց լինել՝ ոչ այնքան ցավից, որքան անսովոր վիրավորանքից, որ նա առաջին անգամն էր կրում պարոնի կողմից այնքան կոպիտ կերպով:

Խանբեգյանը բռնեց նրա թևից, քարշ տվեց ինքնատեղի մոտ, նրա մի ձեռքը պոկեց այտից, կպցրեց ինքնատեղի սառը փորին և ասաց.

– Մա թե՛յ է, որ պիտի խմեն: Չեն ասե՛լ, որ սառը թեյ չեն սիրում: Չեն ասե՛լ, որ իմ խմելու ժամանակ ինքնատեղը միշտ տաք պիտի լինի: Ասել են, չէ՞: Հարյուր անգամ կրկնել են, չէ՞: Թե խուլ ես, ասա, ականջդ պոկեն, որ լսես:

Եվ Խանբեգյանն այս խոսքերի հետ նրա ականջն առավ իր բութ մատի ու ցուցամատի մեջ, ոլորեց ու քաշեց:

Աղախինն այս անգամ սաստիկ ցավից նախ մի ճիչ արձակեց, հետո սկսեց բարձրաձայն հեկեկալ:

– Մո՛ւս, ձա՛յնդ, զգվե՛լի քած, – աղաղակեց Խանբեգյանը, ոտը զարկելով հատակին:

– Ես անկարգություն չեմ սիրում: Մի բան որ ասում են, պե՛տք է կատարվի: Տիրուհիդ որ մեռավ, կարծում ես, որ դու էլ ազատվեցի՞ր քո պարտականություններից: Նայիր այստեղ, – ցույց տվավ նա սեղանը, – ո՞ւմ պարտականությունն է այս բոլորը հավաքել, կարգի դնել: Ասենք՝ Կատյան ու Վանյուշը խոզեր են, դո՞ւ ինչ ես մտածում: Թե՛ կարծում ես ինձ շատ է դուր գալիս այս խոզությունը: Թե ծառայում ես, օրինավոր ծառայիր, իսկ թե չես ուզում, կարող ես հենց այս րոպեին հաշիվդ առնել և կորչել, և ասե՛ր. ես ձրի հաց ոչ որի չեմ ուտեցում:

Բոլոր մաղձը աղախնու վրա թափելուց հետո Խանբեգյանի ցատուրը մի քիչ նստեց, և նա սկսեց արագ-արագ անցողարձ անել սենյակում, որի ժամանակ նրա երկար խալաթի լայն փեշերը բաց ու խուփ էին լինում և երևան հանում սպիտակ ներքնաշորն ու փափուկ ոսկեկար մուճակները:

Դուռնյան կանգնած էր ինքնատեղի մոտ և, զոգնոցի փեշն աչքերին սեղմած, շարունակում էր հեծկլտալ: Այն ականջը, որ իր ոսկրո՛տ մատներով ոլորել և ձիգ էր տվել պարոնը, ճակնդեղի գույն էր ստացել:

Սենյակի երկայնքը չափելիս Խանբեգյանը հանկարծ կանգ առավ նրա առջև և ասաց.

– Հետո. քանի՞ անգամ պետք է զանգ տամ, որ դու բարեհաճես մտնել: Հը՞, ասա՛:

– Ջանգի ձայնը չեմ լսել, – պատասխանեց աղախինը հեծկլտանքի միջից:

– Չես լսե՛լ: Ո՞ր ջհաննամումն էիր, որ չես լսել:

– Իջել էի դուռը բանալու:

– Մարդ էր եկե՛լ: Ո՞վ էր:

– Վիկտորիա Պավլովնան:

– Վիկտ... – դուրս թռավ Խանբեգյանի բերնից, և նրա խոշոր աչքերի մեջ կարծես հանկարծ կրակ վառեցին:

Խալաթի կուրծքն ու փեշերը մեքենայաբար իրար վրա ծալելով, նա խոնարհվեց-դեպի աղախնու դեմքը և, նրա ձեռքերը կամացույց հեռացնելով աչքերից, հարցրեց մի տարօրինակ անհանգստությամբ.

- Հետո՞... ի՞նչ եղավ... ո՞ր է... գնա՞ց...
- Սպասում է ձեզ առանձնասենյակում
- Հասա՞: Լա՛վ:

Խանբեգյանը շտկվեց և, խալաթի կուրծքն ու փեշերը պինդ գրկած, արագորեն դիմեց դեպի ննջարանը, քայց հանկարծ ետ դարձավ և մոտեցավ աղախնուն, որը շարունակում էր լալ:

– Սո՛ւս, հիմար, ի՞նչ ես լաց լինում, – շնչաց նա մեղմացած: – Բարկացած էի այն խոզերի վրա, դրա համար խփեցի, թե չէ, ուրիշ անգամ ե՞րբ եմ խփել: Սուս որս, ամոթ է, Վիկտորիա Պավլովնան կլսի: Խո գիտես, որ ես քեզ հոր պես եմ նայում, թե չէ, ինքդ էլ տեսնում ես, պահելու պտուղ չես դու: Դե, բավական է (Խանբեգյանը ձեռքով շոյեց նրա գլուխը): Եվ լսիր ինչ եմ ասում, ջանիկս: Այս բոպեին ինքնատեղ կտանես կտաքացնես, հետո կգաս կարգի կդնես այս սեղանը, սփռոցը կփոխես, ինչ որ հարկավոր է – կարագ, ձու, մեղր, մի խոսքով՝ ամեն բան – կդարսես: Գուցե Վիկտորիա Պավլովնային ներս հրավիրեմ թեյի: Իմացա՞ր: Դե շուտ, ջանիկս: Իսկ ես գնամ հագնվեմ:

Ու արագ քայլերով դուրս գնաց:

2

– Սկանդալ, կատարյալ սկանդալ, – ասաց ինքն իրեն Խանբեգյանը դեմքի այնպիսի մի արտահայտությամբ, որ կարծես լուծողական էր ընդունել, և, խալաթը դեն շարտելով, սկսեց արագ-արագ հագնվել: Ոչինչ նրան այնքան խայտառակ, այնքան ամոթալի չէր թվում, որքան իր այն վայրենի ձայնը, որով, կատաղության գագաթնակետին հասած, կանչում էր աղախնուն: Այդ վայրենի ոռնոցն, անշուշտ, լսած պիտի լիներ Վիկտորիա Պավլովնան առանձնասենյակում, որը սեղանատնից մի սենյակով էր միայն բաժանված, և ի՞նչ պիտի մտածեր իր մասին, որ հայտնի էր որպես ծանրաբարո, հավասարակշռված և ըստ ամենայնի կրթված մարդ:

– Այդպես միայն վերջին կինտոն կարող է բղավել, իսկ ես... Փո՛ւ, – թքեց նա և մտքումը դրեց հենց այդ օրը մի լավ խրատելի իր աղջկան և տղային, որոնց «խոգությունն» էր իսկապես, որ առիթ էր տվել իր անսովոր կատաղության:

– Եվ ո՞ր սատանան այդ կնոջը բերեց հենց այն ժամանակ, երբ ես... Սկանդալ, կատարյալ սկանդալ, – կրկնեց նա հայելու առջև շտկելով մագերն ու փողկապը:

Վիկտորիա Պավլովնան այն բանկի գլխավոր հաշվապահի կինն էր, որի դիրեկտորներից մեկն էր Խանբեգյանը: Մի տարուց ավելի էր, որ մեռել էր գլխավոր հաշվապահը, բայց դեռես այն ժամանակ, երբ նա ողջ ու առողջ էր, Խանբեգյանը, չնայելով իր տարիքին, չէր կարողանում անտարբեր աչքով նայել նրա կնոջ վրա, որը հագիվ երեսուն տարեկան և շատ գեղեցիկ էր: Եվ երբ մի օր անսպասելի կերպով նրան լուր բերին, թե գլխավոր հաշվապահը հանկարծամահ է եղել սրտի արատից, Խանբեգյանն ինքն էլ չիմացավ, թե ինչու մի տարօրինակ ուրախություն գգաց սրտի խորքում: Այդ ժամանակ նրա կինը դեռևս կենդանի էր և, չնայելով հարատև հիվանդությանը, ըստ երևույթին, միտք չունեի մեռնելու: Ու երբ, երկար տանջվելուց հետո, նա, այնուամենայնիվ, մեռավ, Խանբեգյանը գգաց իրեն որպես վանդակից ազատված մի թռչուն, որը ո՛ր ուզեր, կարող էր թռչել: Այժմ միայն նա հնարավորություն ստացավ լուրջ կերպով մտածելու, թե չի՞ կարող արդյոք այնպես անել, որ Վիկտորիա Պավլովնան իր կինը դառնար:

Սկզբում բավական ծանրակշիռ մի հանգամանք մթագնում էր նրա ուրախությունը և հուսաբեկ անում նրան, այդ այն էր, որ նա մտածում էր, թե ինքը թեև դեռևս ժիր ու առույգ, բայց արդեն մոտ վաթսուն տարեկան մարդ է, մի տասը տարուց հետո արդեն անպետք զառամյալ ծերունի կլինի, այնինչ Վիկտորիա Պավլովնան իրենից կիսով չափ ջահել էր, դեռևս շատ թարմ և այնքան գեղեցիկ, որ ոչ մի դժվարություն չէր կրի մի ջահել ամուսին գտնելու, մանավանդ որ անգավակ էլ էր: Բայց շուտով տեսավ, որ այդ կասկածը հիմք չունի: Բանն այն է, որ Խանբեգյանի կնոջ մահից հետո Վիկտորիա Պավլովնան նրան ավելի մերձենալու հակամետություն էր ցույց տալիս, տեղի-անտեղի այցելում էր նրան, զանազան խորհուրդներ հարցնելու պատրվակով նկարագրում էր իր նյութական նեղ կացությունն ամուսնու մահից հետո և նույնիսկ մի-երկու անգամ նյութական օգնություն էր խնդրել նրանից:

Թեև Վիկտորիա Պավլովնայի այս վարմունքը մեծ չափով հուսադրում էր Խանբեգյանին, բայց մյուս կողմից մի ուրիշ ոչ պակաս ծանրակշիռ հանգամանք նրան վարանման մեջ էր գցում, – ի՞նչ կասեին իր բարեկամ-ազգականները և, մանավանդ, ի՞նչ կասեին և ի՞նչ աչքով կնայեին իրենց ջահել խորթ մոր վրա իր գավակները, որոնցից ամենամեծը – Միշան, Պետերբուրգի համալսարանի վերջին կուրսի ուսանող էր, իսկ նրանից փոքրը – Վանյուշը, և աղջիկը – Կատյան, գիմնազիոնի 7-րդ և 6-րդ դասարանի աշակերտ և աշակերտուհի:

Այս և այսպիսի մտածումների ու վարանքի մեջ նա շատ անգամ ասում էր ինքն իրեն հուսահատ մարդու վճռականությամբ. «Է՛հ, ի՛նչ ուզում են՝ թող ասեն, ի՛նչ աչքով ուզում են՝ թող նայեն, ես կանեն ինը: Դժվարն առաջին քայլն է: Պետք է քաջություն ունենալ այդ քայլն անելու: Եվ ես կանեն այդ քայլը: Թող սկզբում տարօրինակ թվա, հետո, ժամանակի ընթացքում, կհաշտվեն: Դա շատ բնական է»:

Այժմ էլ, երբ պատրաստվում էր գնալ ընդունելու Վիկտորիա Պավլովնային իր առանձնասենյակում, Խանբեգյանը նույն մտմտությի մեջ էր: «Այժմ, կամ երբեք, այժմ, կամ երբեք, – կրկնում էր նա մեքենայաբար, վերջին անգամ հայելու մեջ դիտելով իրեն և թաշկինակը կոխելով բաճկոնի գրպանը:

Երբ փայլուն կոշիկները հագին, մազերն անգլիական ձևով գազաթի մեջտեղից ուղիղ գծով բաժանած, խնամքով սափրած երեսին հագիվ նկատելի կերպով հոտավետ փոշի ցանած, անցնում էր սեղանատնից գլուխը բարձր ու մեջքը շամփուրի պես շիփ-շիտակ, Դունյան ինքնաեռն արդեն դուրս էր տարել տաքացնելու և դեռ լացակում աչքերով զբաղված էր սեղանը կարգի դնելով:

– Կեցցե՛ս, Դունյա, իմ խելոք աղջիկ, ա՛յ հիմա հասկանում եմ, – ասաց նա մի բուպե կանգ առնելով և դիտելով շուրջը: – Միայն շուտ և, որ պատրաստ լինի, եկ ինձ իմաց տուր:

Ու շարունակեց քայլերը դեպի առանձնասենյակ: Քայլում էր թեթև, սահուն, առանց մարմնի ծանրություն զգալու:

3

Առանձնասենյակում նրա դեմ ելավ Վիկտորիա Պավլովնան ամբողջովին սևագգեստ: Դեմքից ետ էր քաշել սև գլխարկին պատած թանձր սև շղարշը, որի ծայրերը հասնում էին համարյա մինչև գետին: Մի անգամ նրա բազմաթիվ երկրպագուներից մեկը, որին ինքը մյուսներից ավելի նախապատվություն էր տալիս, նկատել էր նրան. «Վիկտորիա Պավլովնա, թեև դուք մի քիչ ի չարն եք գործ դնում ձեր ամուսնու հիշատակը, բայց այդ հագուստի մեջ ավելի ևս գեղեցիկ եք»: Եվ այդ օրվանից նա չէր ուզում բաժանվել իր սգո հագուստից:

Խանբեգյանը թույլ չտվավ, որ նա մոտենա իրեն, ինքը համարյա թե վազեց դեպի նա և, առանց խոնարհվելու առնելով նրա կարճ սև ձեռնոցի մեջ սեղմված ձեռքը, մոտեցրեց շրթունքներին:

– Որ գիտենաք, Վիկտորիա Պավլովնա, թե ինչու ձեզ այսքան սպասեցնել տվի, անշուշտ կներեք ինձ, – ասաց նա ժպտալով: – Ես մի թեթև անախորժություն ունեցա աղախնիս հետ: Երևակայեցեք... Ինչո՞ւ չեք նստում: Խնդրեմ... Երևակայեցեք, այսօր մի քիչ ուշ վեր կացա, որովհետև գիշերը շատ ուշ տուն եկա, – ժամը համարյա 2-ն էր, որ ժողովը վերջացավ, – մտնում եմ սեղանատուն, որ թեյ խմեմ, տեսնեմ ինքնատեղը սառը՝ ինչպես կարկուտ: Ի՞նչ ծածկեմ մեղքս, ինքս ինձ չկարողացա զսպել և... Չէ, ավելի լավ է՝ չպատմեմ: Արածս լավ բան չէր, – ավելացրել նա ծանր և լրջորեն:

– Դուք այնպես բղավում էիք, – նկատեց Վիկտորիա Պավլովնան ժպտալով:

Խանբեգյանը թավ հոնքերը բարձրացրեց, դեմքին ծայր աստիճանի տարակուսանքի արտահայտություն տված:

– Վիկտորիա Պավլովնա, – ասաց նա, – կարո՞ղ եք երևակայել, որ ես մինչև այժմ էլ զարմացած եմ մնացել: Թե որտեղի՞ց դուրս եկավ այդ ձայնը: Ես հիմա հասկանում եմ, թե ինչպես մարդիկ, շատ օրինավոր մարդիկ, երբեմն մարդ են սպանում: Ծայր աստիճան հուզման բռնակին նրանք անշուշտ, դուրս են գալիս նորմալ դրությունից, կորցնում են հոգեկան հավասարակշռությունը և չեն հասկանում իրենց արածը: Մի բույր, երբեմն մի վայրկյան, և ոճիրն արդյոք կատարված է: Այո, մարդ արարածի մեջ, որքան էլ նա քաղաքակրթված և գիտակից լինի, Վիկտորիա Պավլովնա, դեռևս նստած է նախապատմական գազանը: Ես այդ փորձեցի ինձ վրա: Բայց մյուս կողմից, ասեմ ձեզ, թանկագին Վիկտորիա Պավլովնա, – ավելացրեց Խանբեգյանը մտերմորեն, նստելով նրա դիմաց, – ես մեղավոր չեմ. կնոջս մահից հետո այնպիսի դրություն է տիրում մեր տանը, որ ասել չեմ կարող: Ուզեմ-չուզեմ – պիտի ջղայնանամ: Առանց այն էլ մեր գործարանում տիրող դրությունը՝ բանվորների պահանջները, գործադուլի սպառնալիքը, մյուս կողմից մեր բանկում երևան հանված վատնումը բոլորովին քայքայել են ջղերս:

– Մի՞թե վատնում է եղել, – հարցրեց Վիկտորիա Պավլովնան հետաքրքրված: – Եվ ո՞րքանի:

– Առայժմ մոտ հինգ հազար ռուբլու: Ռեզիզիան դեռ շարունակվում է:

– Հայտնի՞ են վատնիչները:

– Կասկած կա մի քանիսի վրա:

– Կարելի՞ է իմանալ՝ ո՞ւմ:

– Ո՛չ, թանկագին Վիկտորիա Պավլովնա, ներեցեք: Այսքանը միայն կարող եմ ասել, որ եթե իմանաք, որ եթե իմանաք, թե ո՞ւմ վրա է գլխավորապես կասկածը, ապա կմնաք: Ձեր հանգուցյալ ամուսինը... ա՛յ մարդ: Նրա օրով մի կոպեկ, մի կոպեկն ի՞նչ է, մի հատ կոպեկ անգամ չի կորել, իսկ ինչ նա չկա...

Խանբեգյանը չվերջացրեց, որովհետև Վիկտորիա Պավլովնան ռեդիկուլից շտապով հանեց թաշկինակը և սեղմեց աչքերին:

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.